

Papp Viktor

Ügyvédek és ügyvédség Zalában

Károlyi Attila –Szigethy István –Takáts Ádám:
Zala megyei ügyvédség történelmi almanachja, 1871–2021
Szerkesztette: Károlyi Attila
Nagykanizsa, 2021. Dél-Zalai Jogászok Bárány Wlassics Gyula
Egyesülete, 960 p.
ISBN 978 615 011 272 5

2021 nyarán jelent meg Nagykanizsa, Zalaegerszeg és Zalaszentgrót városok, valamint a Zala Megyei Ügyvédi Kamara támogatásával a *Zala megyei ügyvédség történelmi almanachja, 1871–2021* című kötet, Károlyi Attila szerkesztésében. A kiadvány széles összefogás eredményeképp látott napvilágot, célja pedig a zalai ügyvédség, mindenekelőtt Takáts Ádám ügyvéd előtti tisztelgés és megemlékezés.¹ A megyei, illetve jogtörténelmi körökben járatos személyek bizonyos előjelekből már sejtették, hogy készül e nagyszabású munka, mely mankót kínál a zalai, de az európai és a magyar ügyvédség története iránt érdeklődők számára egyaránt.

A megjelent kötet nem monográfia vagy kézikönyv, hanem mint arra Balogh László nagykanizsai polgármester is felhívja a figyelmet előszavában, egy történelmi tabló. Egy almanach, melynek középpontjában – műfajából kifolyólag – nem áll kutatási kérdés, hipotetikus koncepció, tehát a tudományos diskurzus valamely ismert panele. A kiadvány összetartó ereje ugyanis a lokalitásban gyökerezik, mely jelen esetben Zala (vár)megyével egyezik meg, tematikus rendezőelve pedig a klasszikus hivatásokhoz

sorolt ügyvédség története. A közel ezer oldalas almanach két nagyobb részre osztható: az első négy történelmi ismeretést tartalmaz,² míg a második, *Melléklet* címet viselő részben a zalai ügyvédség 20. századi történetére vonatkozó kordokumentumokkal (kamarai közgyűlési jegyzőkönyvek, kamarai választói névjegyzékek, elnökségi iratok, újságkivágatok) találkozhatunk.

Az almanach felét lényegében Takáts Ádám *Az ügyvédség és a Zalaegerszegi Ügyvédi Kamara története* című, 1992-ben írt tanulmánya képezi. Ugyan a több száz oldalas terjedelem arra engedne következtetni, hogy itt nem is egy tanulmánnyal, hanem egy monográfiával van dolgunk, egy gyors fellapozást követően értelmezést nyer a műfaji besorolás. Takáts Ádám, a zalai ügyvédek do-

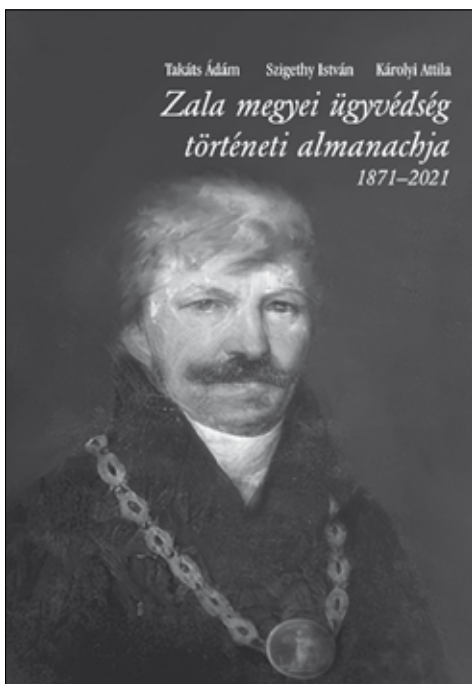
yenjeként (1958 és 1992 között a Zala Megyei Ügyvédi Kamara elnöke, 1967 és 1989 között az Országos Ügyvédi Tanács elnökhelyettese volt) arra vállalkozott, hogy elhelyezze a magyar ügyvédséget az európai jogi hivatások térképén, és hogy bemutassa a zalai ügyvédek történetét a 19. és 20. században. A közreadott tanulmány azonban meglehetősen aránytalanságokról tesz tanúbizonyságot. Az 1940-es, 1950-es évek – nem mellékesen nyomasztó – eseményeinek tárgyalásától kezdve erőteljesen forráskiadvány jellegűt ölt, a 20. század második felére vonatkozó kamarai jegyzőkönyvek, levelezések, szakminisztériumi utasítások, újságcikkek követik egymást, gyakran mindenféle szerzői kommentár, történelmi kontextus nélkül. Az ügyvédi képviselő kora újkori és 19. századi történetének felvázolása mindazonáltal akkurátusnak mondható, még úgy is, hogy a szerző egyáltalán nem kívánt a tudományos párbeszédhez hozzászólni, egyáltalán nem alkalmazott jegyzeteket. Jegyzetek hiányában az almanachot nehezen tudnánk kitenni a történettudomány próbájának, a tanulmányok végén feltüntetett irodalmak közlése is hagy-

nemi kívánnivalót maga után, lévén sok esetben a nem ismerjük meg a felhasznált alkotó teljes nevét, a művek teljes címét, vagy éppen a kiadás helyét. Az irodalmak feltüntetésén túl azonban még fájóbb azon tételeknek a hiánya, melyek az utóbbi években, évtizedekben születtek az ügyvédség témakörében.³ A jegyzetelés hiányának jelensége és a szakirodalom ilyen módon való alkalmazása az egész kötet esetében fennáll, ez mindenképp indokolja, hogy a továbbiakban másképp tekintünk az almanachra, nem mint egy szakkönyvre.

Érdemesebb ennél fogva úgy közelíteni ehhez a grandiózus vállalkozáshoz, mint amely nem feldolgozza és kontextualizálja, hanem csak közreadja az ügyvédségre vonatkozó írásos dokumentumokat. Amennyiben tehát egyfajta forráskiadványként tekintünk az almanachra, sikerülhet kiolvasni olyan

információkat, esetleg összefüggéseket, melyek közelebb vihetnek bennünket az ügyvédi hivatás jellemzőihez. Ez a fajta felhasználás azonban egy akadályba mindenképp ütközik. Jelesül arról van szó, hogy az egész kötet esetében zavaró a tördelés következtetlensége, a számos betűtípus indokolatlan használata. A *Mellékletben* szereplő dokumentumok javarészből gépiratokról készült digitális másolatok, ám leíró jegyzék ezekhez nem készült, címetek sem viselnek a források, így csak hosszas tanulmányozás után igazodhatunk el a különféle műfajú és minőségű iratokban.

A tanulmányok és a források felhasználása révén azonban kísérletezhetünk olyan elrendezéssel, mely relevanciával bír a történettudomány és a jogtörténetírás számára

is. Az almanachot lapozva például szembeötlik a nagykanizsai és a zalaegerszegi ügyvédek közötti konfliktusos viszony az 1870-es években. A zalai ügyvédek közötti szembenállás ekkor már hosszú múltra tekinthetett vissza, elég csak Babochay János és Hollósy József kanizsai ügyvédek között az 1850-es években zajló pereskedésére gondolnunk, mely végül az utóbb nevezett ügyvéd praxistól való eltiltásával zárult.⁴ Az 1870-es években azonban már nem csak személyi szintű szembenállásról tanúskodnak a források. A modern ügyvédi rendtartás megalkotásának idején, az ügyvédi kamarák létrehozásának előestéjén a nagykanizsai ügyvédek úgy gondolták, egy szakmai egyesület életre hívása elősegíthetné az autonóm köztestület helyi megszerveződését. Az Első Zalai Ügyvédegylet 1874. július 29-én alakult meg Nagykanizsán, az egyesület élén neves kanizsai ügyvédek álltak, a zalaegerszegiek azonban teljesen kimaradtak az alapítás körüli munkálatokból és az egyesület vezetéséből.⁵ Az egyesület hivatalos céljai között tudományos tanácskozások folytatása és egy, a jogi munkálatokat megkönnyítő könyvtár megalapítása szerepelt, az ügyvédi rendtartás körül zajló szakmai és politikai egyeztetés azonban már régebbtől fogva arra készítette az ügyvédeket, hogy megfogalmazzák saját célkitűzéseiket, és szerepet vállaljanak a jogalkotásban, a jogszabályok véleményezésében.

A zalai egyesület alapítása innen nézve meglehetősen késeinek volt mondható, a budapesti ügyvédek már az 1860-as évek végén megszerveződtek,⁶ de a szomszédos vármegye székhelyén, Kaposvárott is felállt ekkora a Somogy megyei Ügyvédi Egylet.⁷ Pauler Tivadar igazságügy-miniszter 1874. november 24-én adta ki körrendeletét, melyben felhívta a törvényszékek elnökeit, írják meg a véleményüket az ügyvédi kamarák tervezett székhelyeiről. E tervezet szerint a 15-ös számú kamara székhelye Nagykanizsa lett volna, a kamara négy törvényszéket (Csáktornya, Nagykanizsa, Szentgotthárd, Zalaegerszeg) ölelt volna fel. Ezt követően – a források híján nem ismert – egyeztetések felgyorsultak, a szakminiszter a tárgyban született következő, december 28-ai rendeletében immáron Zalaegerszeget jelölte meg a kamara székhelyül. A nagykanizsai ügyvédek csalódottak és felindultak voltak, hiszen az előzetes tervezet értelmében ők már a somogyi ügyvédeknek azt is felajánlották, hogy ne Pécshez és a baranyai kamarához, hanem Zalához tartozzanak majd. A nagykanizsai ügyvédség és a város vezetése Csengery Antal országgyűlési képviselőt is felkérte a kamara székhelyének áthelyezésével kapcsolatos tárgyalások megkezdésére, a képviselő azonban nem járt sikerrel az egyeztetések során, 1875. március 6-án, Zalaegerszegen ült össze a zalai ügyvédség a kamarát felállítandó.⁸

A kamara vezetőségének és választmányának névsorát tekintve jól látható, hogy azokban a nagykanizsaiak mesze alulreprezentáltak voltak megyei létszámukhoz képest, mindössze egy nagykanizsai ügyvéd vállalkozott választmányi pozícióra. 1864-ben a kanizsai városi törvényszék előtt 12, a zalaegerszegi fősolgabíróság előtt pedig 14 ügyvéd tevékenykedett.⁹ Az arány tíz évvel később sem változott sokat, hiszen 1874-ben 28 ügyvéd praktizált Nagykanizsán, 34 ügyvéd Zalaegerszegen.¹⁰ A kanizsai

ügyvédek tehát tudatosan vonultak vissza a kamarai közéletől, vezető szerepet csak évtizedekkel később vállaltak a köztestület élén.¹¹

Az almanachban szereplő tanulmányok egyaránt felidéznek ezeket az eseményeket, ám szükséges további tényezőket is figyelembe venni ahhoz, hogy közelebb kerüljünk a zalai ügyvédi kamara megalapításának körülményeihez. A rendtartás értelmében ügyvédi kamarát ott lehetett felállítani, ahol elérte a létszám a 30 főt és ahol törvényszék működött. Az 1871. évi jogalkotói tervezet azonban mindössze 15 kamarával számolt az egész országban, ugyanis úgy tartották, hogy a kis létszámú kamarákban nagyobb lehetőség nyílna a személyeskedésre.¹² Elnézve a zalaegerszegi és nagykanizsai jogászok közötti feszültségeket, ez az érvelés a honatyák között széles körben támogatást élvezhetett. A törvény, melynek megalkotásában meghatározó szerepet játszott a főleg budapesti ügyvédek alkotta jogászelit, mindazonáltal a miniszter kezébe adta a kamarák számának megállapítását, mert statisztikai forrásokkal csak ő rendelkezett a létszámadatokra vonatkozóan. Végül 1874 végén 27 kamara felállítását jelentette be, a miniszter azonban még így is engedett, mert csak 24-et akart volna felállítani.¹³ Az igazságügyi minisztérium adatait szemlélve az is látható, hogy bár a nagykanizsai ügyvédek létszáma csak kevéssel maradt el a zalaegerszegiekétől, a törvényszékekhez tartozó lakosság, „jogkereső közönség” tekintetében Nagykanizsa volt a legkisebb, megelőzte őt Csáktornya, Zalaegerszeg, de Szentgotthárd is.¹⁴ A nagykanizsai ügyvédek számára az sem kecsegtetett sok jóval, hogy a kormányzat szinte kivétel nélkül megyeszékhelyekre testálta a kamaraállítás jogát, az egyetlen kivétel Kecskemét volt, mely ekkoriban Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez tartozott. E kérdés nyilvánvalóan akkor jutna nyugvópontra, ha fennmaradt volna a szakminiszter és a zalai törvényszéki elnökök között zajló hivatalos levelezés, hiszen az már jól ismert, hogy a miniszteri felhívás után változott meg a kamarák székhelyének koncepciója 1874 legvégén. Egy nagykanizsai székhelyű ügyvédi kamara felállítása tehát egyáltalán nem volt magától értetődő, ám lényegében az is, hogy Zala vármegyében egyáltalán megalakult egy ügyvédi kamara 1875 tavaszán, engedmény és kompromisszum volt a jogalkotók részéről.

Az almanachban szereplő írások fogalomkészletét szemlélve szembeötlik egy további, immár nemcsak a helyi viszonyokat előterben láttató, hanem általában az európai és magyar ügyvédség társadalomtörténetére vonatkozó kérdés. Nem másról van itt szó, mint arról, hogy mikortól beszélhetünk ügyvédségről mint hivatásrendről. Az ügyvédi hivatás története a messze múltba nyúlik vissza, ezt láthatjuk a történeti bevezetőkből, Takáts Ádám és Károlyi Attila tanulmányaiból, a fogalmi bizonytalanság azonban végig nyomon kísérhető a kötetben.

Az ügyvédség vagy ügyvédi kar kialakulásának modernkori folyamata háttérbe kerül, amikor pedig egy-egy eset kapcsán bepillantást nyerhetünk az ügyvédi képviselet izgalmaiba, akkor a fókusz éppen máshová helyeződik. Dr. Szigethy István ügyvéd részben történeti ismeretűnek, részben pedig visszaemlékezésnek tekinthető írásából például nagyon kevés információ nyerhető ki az

ügyvédi munka sajátosságairól, az ügyvédséghez mint hivatásrendhez fűződő viszonyról, de a Krajner Imréről (1791–1875) szóló tanulmány sem egy gyakorló ügyvédet, sokkal inkább egy jogtudóst jelenít meg számunkra. Mindez nyilvánvalóan visszavezethető arra a tényezőre, mint azt Károlyi Attila is hangsúlyozza, hogy az ügyvédek személye visszahúzódik a periratok mögé, ráadásul az iratok döntő része feltáratlan. Az ügyvédek és ügyvédség, a foglalkozás és hivatás közötti distinkciók megtétele azonban mégiscsak releváns, a társadalomtudományoktól kölcsönzött módszertanok és megközelítések alkalmazása az ügyvédség történetére vonatkozóan újszerű kérdé-

seket implikálhatnak. Ennélfogva a professzionalizációs paradigma is segíthet eligazodni abban a kérdésben, hogy milyen struktúrák és attribútumok szükségeltetnek egy hivatásrend körülhatárolásához, hogy a hivatások kialakulásának melyek a személyi és intézményes feltételei, vagy hogy milyen jelentősége van a szakmai szolidaritásnak és az önrendelkezésnek a hivatások életében.¹⁵ Néhány hazai példa és az új kutatási eredmények a hivatások történeti kutatásával kapcsolatban bizakodásra adhatnak okot,¹⁶ a most bemutatott almanach remélhetőleg fontos eszközként fog szolgálni a jogi hivatásokkal kapcsolatos újabb kutatási kérdések és válaszok megfogalmazásában.

Jegyzetek

- ¹ Az emlékezés és tisztelgés bevett gyakorlatára lásd JUHÁSZ Miklós (szerk.): *Szabolcs–Szatmár megyei ügyvédség jubileumi évkönyve*. Nyíregyháza, 1985. Szabolcs–Szatmár M. Ügyvédi Kamara, 60. p.; CSERBA Lajos (főszerk.): *Emlékkönyv az ügyvédi kamarák fennállásának 125. évfordulójára*. Miskolc, 2000. Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara–Advocat Alapítvány, 83. p.; SZÁNTÓ László (szerk.): *A Somogy Megyei Ügyvédi Kamara emlékkönyve*. Kaposvár, 2001. Somogy Megyei Ügyvédi Kamara, 220. p.; IGLÓDI Endre: *A keszthelyi ügyvédség 100 esztendeje*. Keszthely, 2020. Magánkiadás, 32. p.
- ² Az almanachban a következő tanulmányok szerepelnek: Dr. TAKÁTS Ádám: *Az ügyvédség és a Zalaegerszegi Ügyvédi Kamara története*; Dr. SZIGETHY István: *Hét évszázad Zalában, kétszáz év Egerszegen. Fejezetek az óhídi Szigethy család történetéből*; Dr. KÁROLYI Attila: *Jogirodalom az ügyvédi hivatás kialakulásának történeti vetületében a kezdetektől a Zalaegerszegi Ügyvédi Kamara megalakulásáig*; Dr. KÁROLYI Attila: *Dr. Krajner Imre (1791–1875) zalai ügyvéd, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja*.
- ³ Néhány példa az újabb szakirodalmak közül: KOVÁCS M. Mária: *Liberális, radikalizmus, antiszemitizmus. A magyar orvosi, ügyvédi és mérnöki kar politikája 1867 és 1945 között*. Budapest, 2001. Helikon, 178. p. Helikon Universitas; KORSÓSNÉ DELACASSE Krisztina: *Az ügyvédi kamarák megszületése Magyarországon*. Budapest–Pécs, 2012. Dialóg Campus–PTE ÁJK, Institutiones Juris, Dialóg Campus Szakkönyvek, 191. p.; NAVRATIL Szonja: *A jogász hivatásrendek története Magyarországon (1868/1869–1937)*. Budapest, 2014. ELTE Eötvös Kiadó, 180. p.; KORSÓSNÉ DELACASSE Krisztina: „Hogy karunk érdekeinek emelésére az egyesek nemes szándéka és tetteje egyesüljön”. A budapesti ügyvédség testületé szerveződése a 19. században. *DÍKÉ. A Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport Folyóirata*, 2020. 1. sz. 111–126. p. DOI: <https://doi.org/10.15170/dike.2020.04.01.08>.
- ⁴ A két ügyvéd közötti konfliktust feldolgozta NÉMETH László: *Ügyvédek Zalában 1850–1875. Jogtörténeti Szemle*, 2006. 1. sz. 36. p.
- ⁵ Uo. 40–41. p.
- ⁶ KORSÓSNÉ DELACASSE 2020. 111–126. p.
- ⁷ A Somogymegyei Ügyvédi Egyletet 1872-ben alapították. SZÁNTÓ 2001. 8. p.
- ⁸ TAKÁTS 2021(1992). 34–35. p.
- ⁹ NÉMETH László: *Ügyvédek Nagykanizsán (1850–1875)*. In KAPOSZTÓ Zoltán (szerk.): *A polgárosodó Nagykanizsa a 19. század második felében. A polgárosodó Nagykanizsa a 19. század végén című, 2006 tavaszán megrendezett konferencia előadásai*. Nagykanizsa, 2008. Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata, 106. p.
- ¹⁰ NÉMETH 2008. 106. p. Az ügyvédi kamarák székhelyei. *Magyar Themis*, 1874. 53. sz. 405. p.
- ¹¹ Az ügyvédi kamarákon belül visszatérően megfigyelhetők voltak a személyi torzsalkodások és az elvi-ideológiai törésvonalak is. Ennek budapesti példájára lásd PAPP Viktor: „Össze-vissza kuszálva van ismét minden párt vezéreszme nélkül.” A budapesti ügyvédi kar szervezeti és belső konfliktusai a dualizmus derekán. *Aetas*, 2022. 1. sz. 40–61. p.
- ¹² KORSÓSNÉ DELACASSE 2012. 91. p.
- ¹³ Uo. 91–92. p.
- ¹⁴ Az ügyvédi kamarák székhelyei, 1874. 405. p.
- ¹⁵ A professzionalizációs paradigma áttekintésére lásd MAGOS Gergely: *Mérlegen a hivatások. A professzionalizációs paradigma historiográfiája*. *Aetas*, 2017. 2. sz. 138–157. p. Az attribútum jellegű megközelítés egyik meghatározó képviselőjének tézisei magyarul is olvashatók: WILENSKY L. Harold: *Minden szakma hivatás? Korall*, 2010. 42. sz. 19–53. p. Az autonómia hivatásrendek életében betöltött szerepére legújabbán KELLER Márkus – KISS Zsuzsanna: *Hivatások autonómiája. Replika*, 2021. 119–120. sz. 7–16. p. DOI: <https://doi.org/10.32564/119-120.1>.
- ¹⁶ A magyarországi hivatások történeti kutatásának új megközelítésére néhány példa a teljesség igénye nélkül: KELLER Márkus: *A tanárok helye. A középiskolai tanárság professzionalizációja a 19. század második felében, magyar–porosz összehasonlításban*. Budapest, 2010. L’Harmattan–1956-os Intézet, 288. p. A múlt ösvényén; KELLER, Márkus: *Experten und Beamte. Die Professionalisierung der Lehrer höherer Schulen in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts – Ungarn und Preußen im Vergleich*. Wiesbaden, 2015. Harrassowitz Verlag, 276. p. Studien zur Sozial- und Wirtschaftsgeschichte Ostmitteleuropas. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvc771dt>; PAPP Viktor: *Gyenge kötésekkel a gazdaságban. A budapesti ügyvédek részvénytársasági pozícióinak hálózatelemzése (1890–1910)*. In KÖVÉR György – POGÁNY Ágnes – WEISZ Boglárka (főszerk.): *Magyar Gazdaságtörténeti Évkönyv 2020. Hálózatok – Hierarchiák*. Budapest, 2020. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont–Hajnal István Alapítvány, 291–326. p.; UGRAI János: *Going on Their Own Way. Protestants’ Specific Models of Joining the Cultural Elite in 19th-century Hungary. Espacio, Tiempo y Educación*, 2020. No. 2. 119–133. p. DOI: <https://doi.org/10.14516/ete.243>.

